

נשים יוצרות מציאות

2019

תערוכת מחווה לנשים מייסדות בראשון לציון

אוצרות :

דבורה מורג, ענת מנדיל

נשים יוצרות מציאות - תערוכת מחווה לוותיקות העיר ראשון לציון אוצרות: דבורה מורג וענת מנדיל

מאמרה של בילי מלמן "מן השוליים אל ההיסטוריה של היישוב: מגדר וארץ ישראליות" (1997), מתאר את החשיבות הטמונה בחשיפה של הסיפור הנשי - 'herstory' - להתפתחות חקר ההיסטוריוגרפיה הציונית:

"חוקרי ההיסטוריה של תולדות הנשים [...] חייבים לגלות את קולן הבלתי נשמע, לחשוף את חייהן המתחבאים, ולטוות את עלילת שוליותן ואת הדרתן (exclusion) מן התחום הפומבי והציבורי של החיים הלאומיים."

הקול הנשי המתגבר בשנים האחרונות, פורץ את שולי ההגמוניה וסודק את שלמותו של הזיכרון הקולקטיבי האחד. העוצמה והכוח הנשי, המשלבים חמלה, נתינה והכלה, באים לידי ביטוי בעבודות המאכלסות תערוכה זו. כמו כן חושפת התערוכה, באמצעות העדויות המתוארות, זהות נשית מגוונת הנעה בין מודרניזם למטרנליזם.

בילי מלמן, "מן השוליים אל ההיסטוריה של היישוב: מיגדר וארץ ישראליות (1890-1920)" בתוך ציון כ"ב (1997): 243-278.

התערוכה "נשים יוצרות מציאות", מעידה כי באמצעים הדלים שעמדו לרשותן, הצליחו נשות ראשון לציון לגבש ולבסס קהילה בעלת ערכים הומניים-דמוקרטיים; קהילה שהשכילה לשלב עולים חדשים, מתפוצות שונות; ששמה בראש סדרי העדיפויות את ההשקעה בחינוך הילדים ובתוך כך הצליחה, על אף הקונפליקטים והקשיים, לייצר אחריות חברתית.

לרגל יום האישה 2019, העמותה לחקר אמנות נשים ומגדר יזמה בשיתוף פעולה עיריית ראשון לציון את התערוכה "נשים יוצרות מציאות" - מחווה לוותיקות העיר ראשון לציון. המיזם הייחודי, באוצרותן של דבורה מורג וענת מנדיל, בשיתוף עם אפי גן, האוצרת הראשית בעיריית ראשון לציון, משלב יצירות אמנות העוסקות בדמותן של נשים שחיו ופעלו בראשון לציון, מראשית היישוב היהודי ועד שלהי המאה שעברה. התערוכה נולדה מתוך הצורך להנכיח את פועלן של נשות העיר ואת תרומתן לפיתוח החברה, התרבות, החינוך, העסקים והכלכלה של החברה העירונית הצעירה. הקו המנחה של האוצרות התבסס על פרקטיקות של איסוף וליקוט מידע באמצעות שיחות, סיפורים, זיכרונות ואירועים מהעבר בהתייחס לנשים ולסביבתן החברתית והתרבותית. כל אחת מהאמניות בחרה אישה אחת מתוך ארכיון העיר ראשון לציון. הדיאלוג המתבקש בין האמנית לאישה שבחרה, הוביל לטוויית רשת של זיכרונות ועיבודם מתוך נקודת המבט האישית, של כל אחת מהאמניות המשתתפות בתערוכה. כל אלה הובילו למסע אישי הנע בתנועה מעגלית של חשיפה, גילוי והנכחה.

קולה של המילה המדוברת הוא המבסס את התרבות האורלית המכונה גם תרבות ליטרלית. באמצעות אוסף של סיפורים וזיכרונות, אשר עוברים בעל-פה, מדור לדור, נוצרות שושלות היסטוריות המאפשרות לשחזר ולחקור אירועים מן העבר.

לפסל דיוקן, 2019

בעקבות: חנה לזין, ראשת העיר הראשונה של ראשון לציון (1897-1985)

אמנית: יעל פז

טכניקה: טכניקה מעורבת עם גבס, קלקר וברזל, 30x40x145 ס"מ.

"...אינני נוהגת בתקיפות בבני אדם. אני מעדיפה שישמעו לי מבלי שאפעיל סמכויות שלטון. אני דורשת מזולתי את

אשר אני מקיימת בעצמי..." חנה לזין

מעולם לא פיסלתי דמות שאינני מכירה. לפסל דיוקן; לזכר תכונות אופי בולטות ולהתחבר לסממנים המאפיינים את המראה החיצוני, היא משימה מאוד מאתגרת עבורי.

לאחר קריאה מעמיקה והיכרות עם פועלה הרב של חנה לזין, נשבתי באישיותה וחיפשתי את הדרך הנכונה לפסל את דמותה כפי שאני חווה אותה, תוך פענוח אופייה של האישה המיוחדת הזו. לזין הייתה לא רק ראשת העיר הראשונה של ראשון לציון (1956-1960) אלא גם האישה הראשונה שנבחרה לראשות עירייה במדינת ישראל.

בתקופה בה נשים כמעט ולא לקחו חלק במנהיגות והובלת החברה הישראלית, לזין עיצבה את המציאות באמצעות רשימת הישגים שהציבו אותה בחוד החנית של קובעי המדיניות במדינה הצעירה: היא התגייסה לחיל העזר לנשים בצבא הבריטי, שירתה כקצינה בחייל הנשים בצה"ל, כיהנה כיו"ר ויצו בראשון לציון וכיו"ר הנהלת ויצו בארץ, והייתה חברה בהנהלת ויצו העולמית.

בכל תפקידיה מצאה את הדרך לעזור ולתמוך באוכלוסיות נזקקות: עולים חדשים, חיילים משוחררים, שיקום נפגעי קרבות, פיתוח מוסדות חינוך ומועדונים לנוער, הזנה לתלמידים, מלגות לתלמידים וסטודנטים נזקקים ועוד. חנה לזין הייתה אשת עקרונות, בעלת יושרה, אהבת העם והארץ וקדושת המשפחה. היא יצרה מסורת של נתינה לציבור הכוללת עשרות שנים של התנדבות ותרומה לציבור וליחידים תוך סירוב עיקש לקבל כספי ציבור.

בפעולת הפיסול, אני נעה במעגל של הוספת חומר והחסרתו.

אני יוצרת באמצעות שימוש בטכניקה מעורבת של גבס וקלקר; מנסה באמצעות קווים, צורות ומשטחים להביע חיבור ונפרדות, כובד וקלילות, ארעיות וקביעות, שקט וקונפליקט.

ללא הוספת אביזר כלשהו שייצג את פועלה, ניסיתי ליצור דמות מרשימה אך פשוטה, הלבושה בחליפה כפי שהיא משתקפת בצילומיה, שערה אסוף לאחור עם שביל החוצה את מרכז הפדחת.

לאחר שפיסלתי את דמותה, צר לי שמעולם לא נפגשנו.



רוחקה, 2019

בעקבות: רחל (דודזון) גיסין, גנת, ספרנית, רכזת חינוך חברתי ומנחה בבתי ספר יסודיים, מנהלת המוזיאון לתולדות ראשון לציון (1979) (ני 1936), 2019

אמנית: שרון פידל

טכניקה: טכניקה מעורבת על נייר קרטון, 26x34 ס"מ.

רוחקה נולדה וגדלה במושבה ראשון לציון, כבת הבכורה של לאה ואבנר דוידזון. היא נקראה רחל, על שם סבתה שנולדה גם היא במושבה, והייתה דור שלישי למשפחת דודסון. כך תיארה רוחקה את חייה: "גדלתי בחצר המשפחה עם סבתא, דודים דודות ובני דודים. כולם מדברים על נתינה, התנדבות והקמת המדינה, ואני מרגישה מחויבות להמשיך את הדרך."

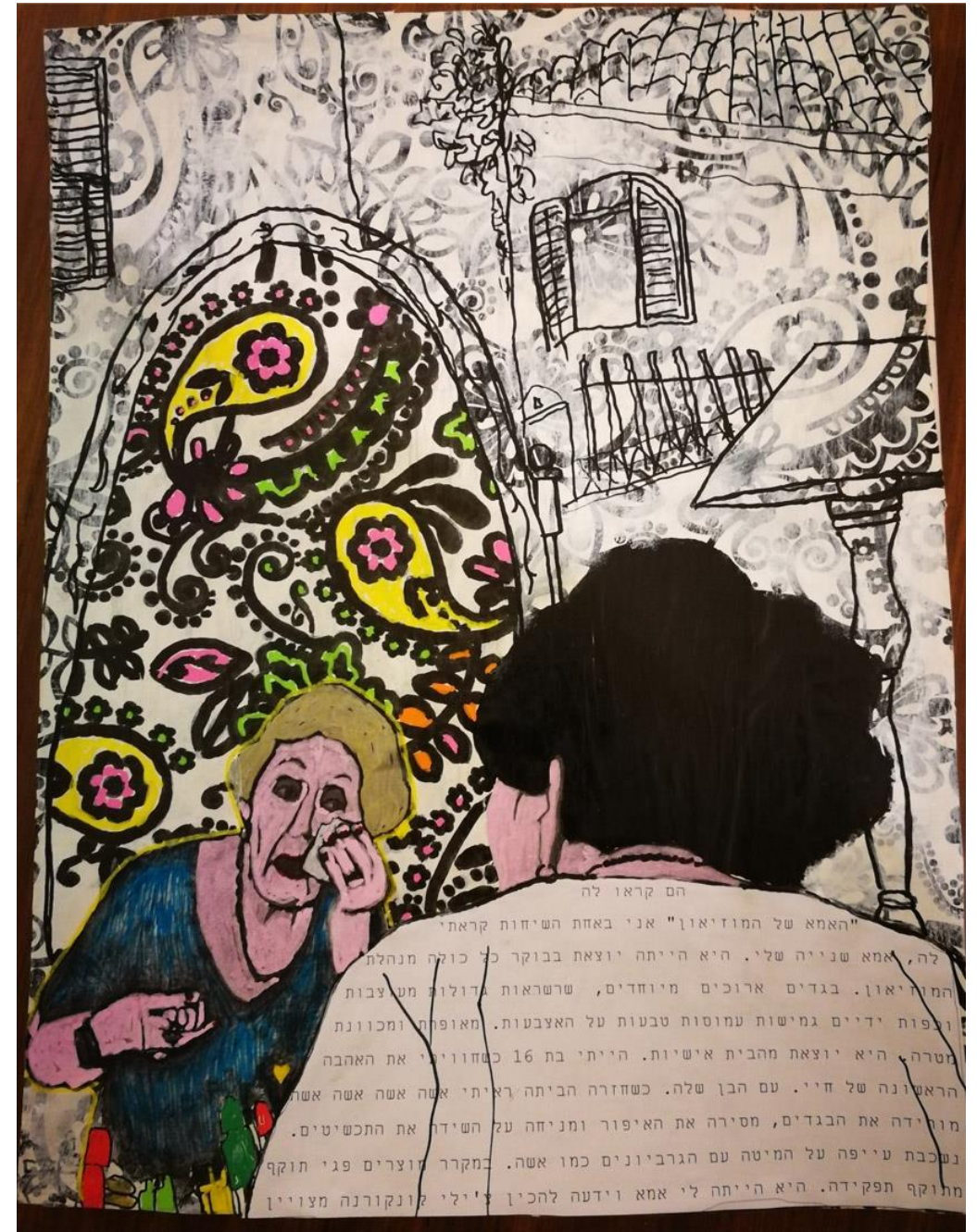
רוחקה הייתה חברה בתנועת הנוער "מכבי הצעיר" ועזרה במשק החקלאי של המשפחה. בשנת 1952 נסעה לעיר הגדולה תל אביב, כשעה וחצי לכל כוון, ללמוד בסמינר לווניסקי למורות, והיא רק בת 16: עשרות שנים אחר כך, בשנת 1986, אני בת 16; נערה צעירה בראשון לציון, בגיל שכולו "קצפת ודובדבנים", פעילה בתנועת הנוער "הצופים", מדריכת קבוצת בנות מכיתה ו'.

בחוף ים פלמחים, אני חווה אהבה ממבט ראשון – איתי.

איתי הוא בנם הצעיר, מתוך שלושה, של רוחקה ואלדד גיסין. רוחקה, שהייתה אשת הקריירה, ייסדה וניהלה את המוזיאון העירוני, יצאה לכנסים ונסעה להשתלמויות בנושא אוצרות ואמנות.

למדתי להכיר ולאהוב אותה. היא הייתה אישה פעילה ובוהמיינית, דמות ייחודית עם טבעות גדולות שעטרו את אצבעותיה. בתקופת האהבה של חיי, רוחקה הפכה להיות כאם שנייה עבורי; אני חווה אותה בתוך המרחב הביתי, כבת זוג וכאישה עובדת.

בעבודה שיצרתי, אני מייצרת מהפך, ומתבוננת על דמותה של רוחקה - מהחוץ פנימה. העבודה מתארת את האופן בו היא מסירה את האיפור מפניה, חולצת נעליים, מסירה מאצבעותיה את הטבעות הכבדות, ושכבת לנוח על המיטה.



חלוצה /סופרת - סופרת/חלוצה
אמנית: יהודית רביב
בעקבות נחמה פוחצ'בסקי 1862-1934
טכניקה: אקריליק על מזונית, 60x60 ס"מ.

ראשון לציון נוסדה בשנת 1882 ביוזמת ועד חלוצי יסוד המעלה. התומך הגדול להקמת המושבה היה הברון אדמונד ג'יימס דה רוטשילד שהקים בה את יקבי כרמל. ענפי החקלאות העיקריים במושבה היו גפנים ופרדסים.

לחלוצות היה חלק גדול בהקמת המושבה. אולם, כמו בכל היישובים האחרים, החלוצות, שנקראו "העלמות", סבלו מאפליה ונמנעה מהן העבודה בחקלאות מכיוון שהגברים לא ראו בהן כוח עבודה שווה ערך להם. הגברים ראו בעבודת האדמה עיסוק גברי בלבד, ושלטה אצלם חלוקת העבודה והתפקידים המסורתית המקובלת. החלוצה נשאה בעול משק הבית, משק החי והגידולים בחצר ובאדמות שמסביב הבית, וגידלה ירקות ופירות לתצרוכת בני הבית, בנוסף לגידול הילדים שהיה על שכמה.

אבל, היו חלוצות שנלחמו בזכות השוויון בנטל העבודה, ולהגשמת שיוויון הזכויות.

אחת מחלוצות אלו הינה נחמה פוחצ'בסקי. נחמה נולדה בבריסק, רוסיה ב-1869.

נחמה הייתה איכרה, סופרת, שופטת וסופרז'יסטית, מחלוצות ראשון לציון.

ב-1889 נישאה ליחיאל מיכל פוחצ'בסקי, מפעילי חిבת ציון ומבני בריסק. הוא היה אחד מששת המדריכים החקלאיים הראשונים ששלח ארצה הברון רוטשילד, והיא עלתה עמו. לאחר עלייתה נחמה עבדה במשק ובכרם בראשון לציון.

נחמה היתה איכרה למופת ובמקביל עובדת ציבור. היא היתה חברה בוועד המושבה של ראשון לציון, חברה באגודת הסופרים, ממיסדות ויצ"ו ויסדה את אגודות הצדקה "לינת-צדק" ו-"קופת מלווה".

נחמה נלחמה למען עבודה עברית, דאגה לזכויות העובדים ובעיקר לזכויות הנשים. היא אימצה את בני העדה התימנית ויצרה עמם קשרים אישיים.

אבל, בראש ובראשונה נחמה היתה סופרת והכתיבה היתה בדמה. בכתיבתה היא עסקה בחיי המושבה, תיארה את קשיי המתיישבים ובעיקר את קשיי החלוצות. היא הקדישה חלק ניכר בכתיבתה לתיאור ההתיישבות של בני העדה התימנית.

ביתה היה בית שריכז אמנים. סופרים ומשוררים פקדו אותו באופן תדיר.

נחמה כתבה את הרומן העברי הראשון שנכתב בידי אשה, בישראל, "במדרון"- תיאור החיים במושבה.

נחמה נפטרה ב-1934 בגיל שישים וחמש.

נחמה מהווה השראה לכל אשה, ובעיקר לאמניות המשלבות בחייהן אמנות לצד ובתוך חיי היום יום, וחיי היום-יום מהווים חלק בלתי נפרד מאמנותן.



סוד ורמז, 2019

אמנית: דליה זרחיה

בעקבות: עמנואלה בן יעקב, גנת (1919-2009)

טכניקה: רידי מייד

עמנואלה עלתה לפלשתינה עם אמה, בהיותה בת שלוש. אביה ניספה ממגפת שפעת קשה עוד בטרם הגיעו ארצה. השתיים נדדו מצפון הארץ, מבלפוריה, דרך תל עדשים, רחובות ולבסוף התיישבו בראשל"צ, בשנת 1933. בבגרותה, עמנואלה למדה בסמינר "נווה צדק" ובהמשך בסמינר לוינסקי במגמת גנות ומורות. כמו כן, היא הייתה חברה פעילה ב"הגנה" וכמסווה לפעילות זו התנדבה במגן דוד אדום.

במשך כ-38 שנים, עמנואלה חינכה דורות של ילדים, באהבה ובקשב. הגנת הערירית ניתבה את כוח הנתינה שבה לחינוך ילדים, מתוך דבקות ומסירות. סיפורה של עמנואלה נגע לליבי. עבודתי מרמזת על בדידותה של עמנואלה; מגירות ריקות, פריטי 'רדי מייד' המנסים לשחזר את רוח התקופה בה חיה ופעלה עמנואלה - תקופת ההתיישבות היהודית בארץ ישראל.

תקופה זו שתחילתה בדור המייסדים, דרך העלייה השלישית בתם מלחמת העולם הראשונה, התאפיינה בבניית קהילה עם תרבות מגוונת ואף קונפליקטואלית. לצד הרצון לקיים קהילה עם עזרה הדדית, היו לא מעט אנשים עם תחושה של בדידות. באמצעות החפצים אני משרטטת נרטיב דמיוני שמותיר אחריו סימני דרך, עדות. המגירות הפתוחות והריקות מעבירות את תחושת הריק ומרמזות על נשיות וסוד. לצד כל אלה ניצב ספר ילדים המסמל את פועלה של עמנואלה בחינוך מסור ומתמשך של הדור הצעיר.



זרות, 2019
מרים מנצור (עראקי), כובסת (1898-1933)
חנה שיר
טכניקה: רקמה על סדין

ילדה הובאה ל "ארץ ראשון לציון". בת 11 הייתה כשפגשה באנשים משונים לבושים כולם, מדברים ומתנהגים מוזר. היו להם בתים יפים, אחרים. היא הביטה סביבה בסקרנות תמימה, הם הביטו עליה בפליאה.

האם מישהו שלח אותה לבית הספר? האם למדה קרוא וכתוב? האם דאגו לה, פינקו ואהבו אותה?

אמרו לה להיות כובסת כמו חברותיה, שכמוה הגיעו לארץ הקודש מתימן. היא עבדה פרנסת המשפחה; כיבסה בשקידה שמלות ופרטי לבוש לא מוכרים, שונים משלה ומבגדי משפחתה.

פעם אחת, נתנו לה בגדים של גברת מכובדת, והעמידו אותה לצילום בחצר, בתנוחה אירופאית. היא צייתה, הצטלמה, ולאחר מכן המשיכה לכבס. הצילום נמצא כיום בגנזך



סיפור מעשה היצירה בתוך בול, 2019
בעקבות: חוה סמואל, קרמיקאית (1904-1989)
אמנית: רחי שמיר
טכניקה: הדפס קרמי, 40x60 ס"מ.

חוה סמואל, ילידת העיר אסן בגרמניה, הייתה מחלוצות אמני הקרמיקה בישראל. הערים ירושלים וראשון לציון היו משמעותיות בחייה, שכן בירושלים הקימה את בית המלאכה לקרמיקה, ובראשון את הסטודיו "כד וספל", בשיתוף עם פאולה אהרונסון. בתקופת מלחמת השחרור, החליטה המועצה המקומית בראשון לציון, להנפיק בול בערך של 40 מיל לצורך חיזוק הקשר עם תל אביב והסביבה. מתוך חמש הצעות שהוגשו למועצה, נבחרה הצעתה של חוה סמואל - 'הבול המשוריין', המתאר מכונית משורינת מלווה על ידי חייל חמוש ולצדו הדגל הלאומי.

יצרתי בול לזכרה של חוה, תוך שימוש בשפה האמנותית המאפיינת את המקור, ובמרכזו ממוקמת דמותה של חוה, ישובה בקדמת תנור השריפה, מוקפת כלים מעשה ידיה.



מחווה למגע , 2019

בעקבות: חוה קרלן, אחות בית הספר וטיפת חלב, ממיסדות לשכת בנות
הברית ונשיאתה, פעילת ציבור (1902-2000)

אמנית: דבורה מורג

טכניקה: רישום על נייר מודבק על דיקט, קוטר כל עיגול 20 ס"מ

העזרה לזולת הייתה בתוככי נשמתה של חוה קרלן, כך למדתי מתוך הקשר המיוחד
שהתקיים לאורך שנים, בין משפחתי לבין משפחת קרלן.

בהיותה בת 18 שנים בלבד, החליטה חוה קרלן להגיע לארץ ישראל, כשהיא לבדה. היה
זה בשנת 1922, בעקבות פוגרום שעברה הקהילה היהודית, בעיר מגוריה ברוסיה.
תקופת ההסתגלות הייתה קשה, ולאחריה, הגיעה חוה קרלן לבית הספר לאחיות
"הדסה" בירושלים. היא נמנתה על בוגרות המחזורים הראשונים של המוסד, ובשנת
1926, הגיעה לראשון לציון והייתה לאחות הציבורית הראשונה, תפקיד שמלאה מעל ל-
25 שנים. היא שמשה כאחות בית הספר ואחות "טיפת חלב", ועסקה בחינוך הילדים
והציבור לבריאות והיגיינה. כמו כן, היא הקימה את לשכת בנות ברית בעיר וכיהנה
כנשיאתה; יזמה ולקחה חלק בפעילות ציבורית והתנדבותית ענפה.

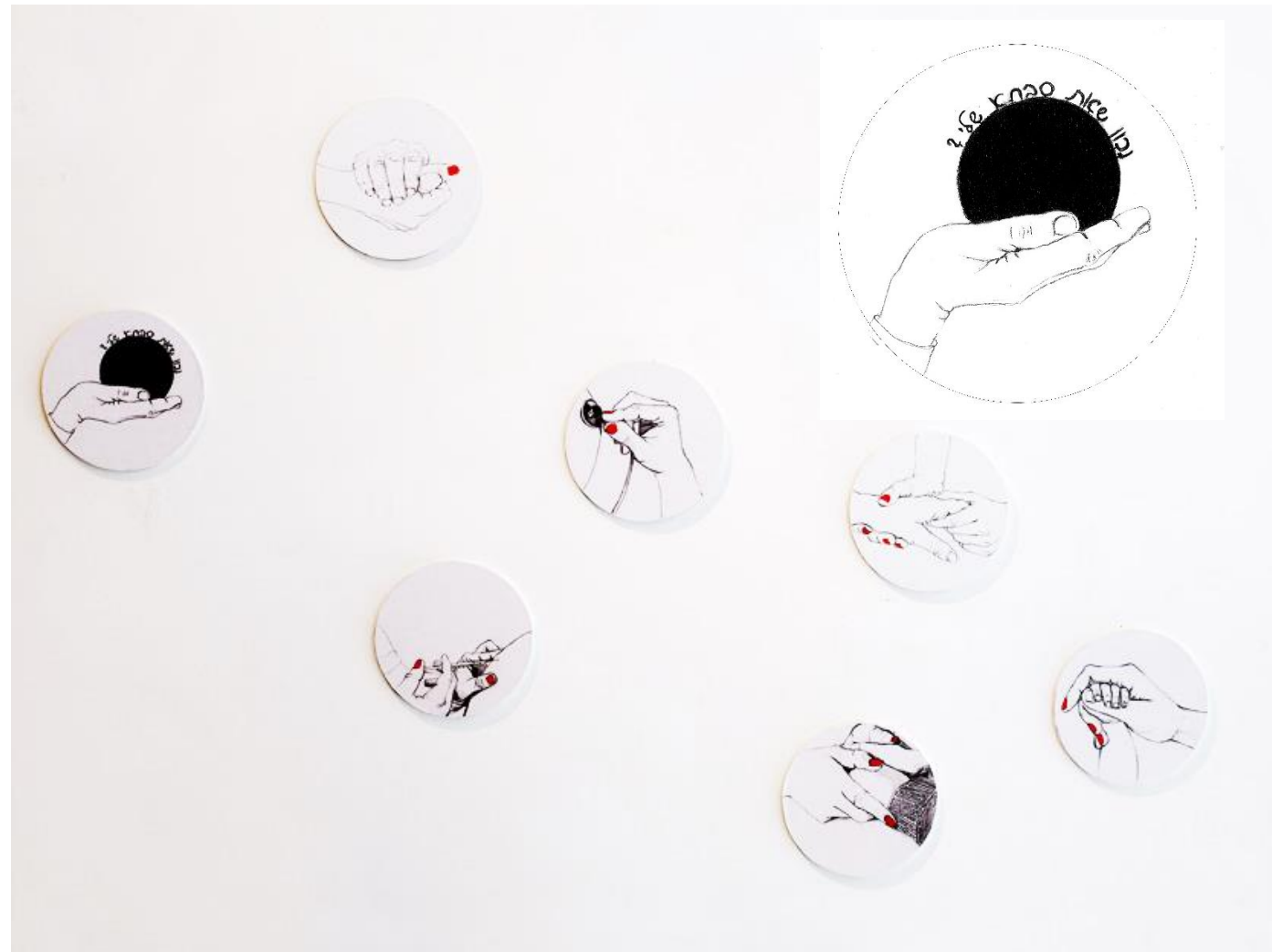
חוה, או "גברת קרלן" כפי שכינינו אותה, אימצה את הורי ניצולי השואה, שעברו לגור
בדירה הסמוכה לדירתה, בשנות החמישים. עבורנו, משפחה של זוג הורים בודדים
וחסרי כל ושתי בנות, היא הייתה מלאך מושיע, בפרט לאמי שסבלה רבות. בחגים, היינו
מוזמנים לארוחות החג עם משפחתה; דלתות ביתה היו פתוחות לרווחה עם הרבה
אהבה, עזרה ותמיכה.

פגישה מחודשת ומקרית עם נכדתה הולידה בי את הצורך לעשות את המחווה הזאת
כלפיה.

כותבת אסתר בתה בספר הזיכרונות המשפחתי: "בתחילת שנות החמישים, בדירה
מולנו התיישבו דיירים חדשים. זוג צעיר, ניצולי שואה, ושתי בנותיהן הקטנות. ילדה
שלישית נולדה מאוחר יותר...אמי התאהבה בהם ויחד עם אבי הם אימצו את המשפחה
לליבם. מבחינה רגשית, האימוץ היה טוטאלי, כמו כל דבר שאמי עשתה. באותם ימים
לא קיבלו בארץ את ניצולי השואה בהבנה ובאמפתיה."

כולנו סבלנו מהתגרריות מצד חברים לכיתה, שכן לא היו לנו סבים וסבתות, ואם לא די
בכך הורינו הגלמודים הגיעו מ"שם". אירוע אחד נשאר חרות בזיכרון משפחתנו, והוא
מתואר על ידי אסתר:

"הבת השלישית, הצעירה, סבלה מהתגררות חבריה לכיתה שאמרו: "אין לך משפחה,
אין לך סבא וסבתא". יום אחד...אחרי הלימודים היא הובילה קבוצת ילדים אלינו הביתה,
וכאשר אמי פתחה את הדלת, ללא שהיות שאלה אותה: "נכון שאת סבתא שלי?" מבלי
להסס אמי חיבקה ונישקה אותה ואמרה לעיני הילדים: "בטח שאני סבתא שלך!"



חוטים נמתחים בין אז והיום, 2019
בעקבות: פרידה (להמן) הירשברוך, פעילה בויצ"ו ועוזרת לנזקקים (נ' 1985)
אמנית: טובית בסירטמן
טכניקה: שמן על בד, 30x40 ס"מ

חששות רבים ליוו אותי בבחירה לעסוק בדמותה של אישה זרה, שכן מירב עבודתי מבוססת על יצירה מתוך התבוננות, במשפחתי שלי ובדמויות המוכרות לי היטב. בחיפוש אחר חוט מקשר, מצאתי כי פרידה הירשברוך, בדומה לעיסוקי בדמויות פרוזאיות, הייתה דמות שבחירה לא להתבלט. כמו אבי, אף היא נולדה בגרמניה. בן זוגה לחיים, פרץ, הקים בראשון לציון את מפעל הבירה הראשון בארץ, "בירה נשר" שלימים נרכשה ע"י טמפו, שם ייצרו את בירה גולדסטאר.

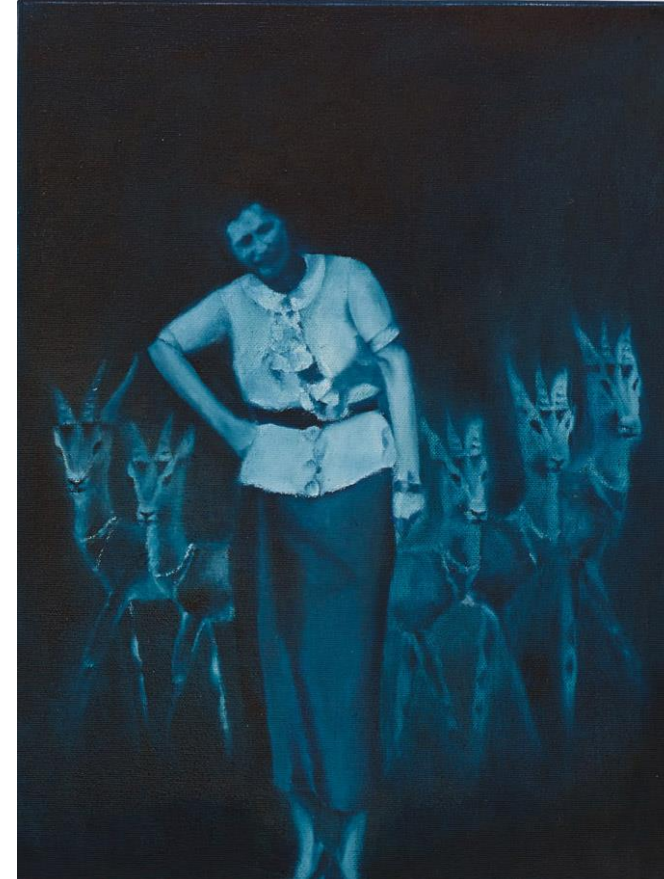
לי עצמי יש ציור ישן על גולדסטאר, והנה החוטים מתעבים והעניין שלי בפרידה הירשברוך גובר.

נפגשתי עם בתה היחידה של פרידה, רות ובן זוגה גדעון, בדירתם שבראשון לציון. עוד בחדר המדרגות, נתקלתי ביצירות אמנות מהאוסף של פרידה ופרץ. הרגשתי במנהרת הזמן: מזנונים עתיקים וסרוויסים שהביאו ההורים עם עלייתם לארץ לצד ציורים ועבודות אמנות מקוריות, וכמובן אוסף של ספלי בירה קישטו את הבית. התכבדתי במרק בירה טעים, ושקענו לתוך אלבומי תמונות.

מתוך אותם מפגשים, החלה היכרות יותר מעמיקה עם הדמות. פרידה לא נולדה יהודייה, ובחרה להתגייר עוד בגרמניה לצורך נישואיה עם פרץ. בני הזוג עברו לוורצלאב (היום בפולין), שם התמנה פרץ למנהל מפעל בירה. צחוק הגורל, אבי, אף הוא נולד בוורצלאב, ועלה לארץ עם משפחתו, עם עליית היטלר לשלטון.

פרידה ופרץ הגיעו לארץ, בעקבות הזמנה להקים בישראל את מפעל הבירה הראשון. כשהיא מותירה את משפחתה מאחור, מגיעה פרידה למושבה החלוצית הקטנה, כשהיא מלווה בגינונים האירופאיים ובמנטליות הייקית. עם רדתם מהאונייה, כשהם מלווים בכלבם הענקי, הקיפו את בני הזוג פועלים ערבים ויהודים, אשר השתאו למראה הכלב. כמי שהייתה חובבת חיות, פרידה גידלה בחצר הבית המרווח, כלבים, ברווזים וחיות בר למיניהן, ולצד תחביביה תמכה במפעל חייו של פרץ, סביבו רחשו חייה וחי המשפחה. היא התלוותה אליו לנסיעות ברחבי העולם, בדרכים לא דרכים, וביתם היה פתוח לאורחים רבים שפקדו את המפעל. לצד כל אלה, הקפידה פרידה לארח את חברותיה של בתה רות, שחלקן הגיעו מבתים קשי יום, ולצייד אותן בחבילות ובעצות טובות. פרידה היא דוגמה לנשות המעמד הגבוה אשר עסקו בצדקה לצד מילוי תפקידן כרעיות תומכות ואימהות. אותן נשים, מתוקף עשייתן במרחב הביתי, לקחו חלק בפיתוח התעשייה בארץ.

עבודות הקולאז' שלי, מורכבות מתצלומים שנלקחו מתוך אינספור אלבומים אותם פתחה בפניי, ברוחב לב, בתה של פרידה, רות. ניכר בהם מלבושיה של פרידה, אהבתה הגדולה לחיות והיותה מסבירת פנים לאנשים, ללא תלות במעמד החברתי והכלכלי.



בעקבות: ליפשה ז'מסון, יזמית ומעצבת אופנת עילית (1905-1993)

אמנית: נגה יודקוביק עציוני

טכניקה: סרטי בד תפורים, גודל משתנה

עשייתה המרתקת של ליפשה ז'מסון היא מודל של השראה לניהול עסקים בדרך חברתית. ליפשה ז'מסון למדה בפריז עיצוב אופנה וגזירה. משחזרה לתל אביב בשנת 1932, היא פתחה את סלון "מיא" לתפירה עילית. מוצרי האופנה המובחרים שהוצגו בחנות, נתפרו על ידי תופרות, שהגיעו לישראל מאירופה. היא יזמה עבור קורס לאריגת בדי ריפוד, אשר התקיים בבית החלוצות בתל אביב. לשם כך דאגה להביא נולים מדמשק וממצרים; רכשה מהבדואים בנגב חוטי צמר מקוריים. את תוצרי הקורס, בדי ריפוד איכותיים, היא מכרה לאדריכלים ולמעצבי פנים ובכך, למעשה, הקימה מפעל אריגה המבוסס על עקרונות חברתיים. ליפשה ז'מסון נמנתה עם הראשונות בארץ שסללו את דרכו של ענף האריגה. בשנת 1936, היא נישאה ועזבה עם בעלה לקהיר. עם קום המדינה, חזרה לארץ, לראשון לציון, והקימה מתפרה גדולה אשר סיפקה תלבושות לצה"ל ולגופים ציבוריים אחרים, ובתוך כך היא סיפקה תעסוקה לנשים רבות. במסגרת פעילותה הציבורית, הצטרפה ל"ארגון נשי חרות" והייתה פעילה בהקמת ובניהול של גני ילדים ומעונות יום. בשנים 1964-1965 כיהנה כחברת מועצת עיריית תל אביב מטעם תנועת החרות ועסקה בקליטת עלייה ובטיפול במשפחות במצוקה, כולל משפחות הפצועים והחללים במלחמת ששת הימים.



"וכל הבנים מטיילים כמו חיילים!"
בעקבות: אדית סמואל, בובנאית (1964-1907)

אמנית: חוה ראוכר

טכניקה: אלומיניום צבוע, עץ וצבעי דפוס על נייר, 63x78 ס"מ.



אדית סמואל מתוך הספר שיצרה בשיתוף עם לאה גולדברג "בנים, בנות, בובות!":

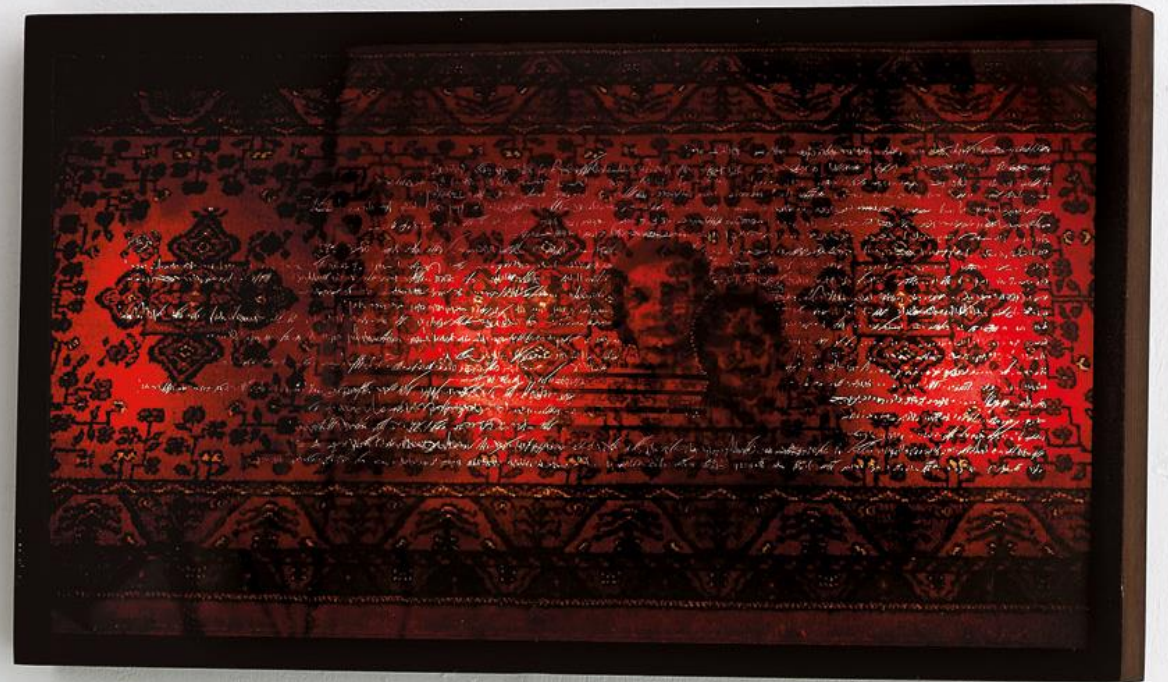
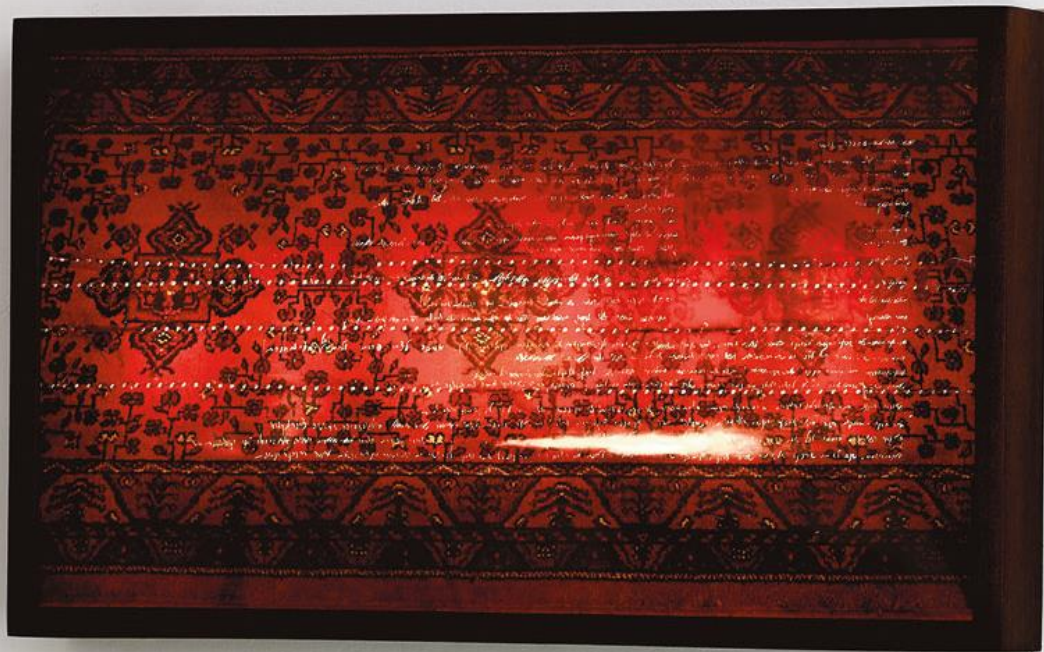
"כאשר באוגוסט 1939 הגעתי לפלסטינה חרב עלי עולמי, כך נותקתי מכל מה שנשא משמעות בחיי. נסענו בדרך מתפתלת בתוך הישוב ויצאנו אל שטח חולי. שאלתי אם זה המדבר. עצרנו ועמדנו מול קבוצת עצי ברוש וארון שקווי המתאר שלהם הזכירו לי את 'אי המתים' של בוקלין". בציור של בוקלין (Boecklin) מתוארת סירה עם ארון מתים, מתקרבת אל אי, ובתוכה איש חותר במשטים לצד מלווה מסתורי. ארנולד בוקלין חווה את המוות לנוכח טבח אזרחים אכזרי, שהתחולל בפריז, בשנת 1848. שנתיים לאחר מכן, איבד בוקלין את ארוסתו, ובהמשך שיכל את אשתו האיטלקייה אנג'לה ולא פחות מ-8 מילדיו. הדרך המתפתלת אותה מתארת אדית סמואל, היא מאובקת וחולית; דרך מדברית העוברת סמוך לעצי ברוש דהוי צבע. תאוריה העלו בזיכרוני את הדרך, המוכרת כל כך, אל בית העלמין הצבאי.

מתוך הארכיון הציוני: אדית סמואל נולדה בשנת 1907 באסן שבגרמניה. אביה היה הרב הראשון של הקהילה היהודית בעיר. כבת למשפחה עם נטיות אמנותיות בולטות (אחותה חווה הייתה אמנית קרמיקה ידועה ואחיה, הנס-יוחנן, היה נגן עוגב), היא בחרה ללמוד את אמנות הפיסול והבובנאות באקדמיה לאומנויות בדיסלדורף, ולמדה במקביל גם בסמינר למורות. סמואל החלה את דרכה כאמנית בובות בגרמניה. היא יצרה בובות דיוקן, בעיקר מחומרי טקסטיל, שגודלן היה כחמישים ס"מ.

בשנת 1939 החליטה סמואל לעלות לארץ ישראל. את חווית העלייה היא חוותה כמשבר, כגלות-עד מהעולם התרבותי המוכר לה, שבו פעלה כאמנית. היא הצטרפה לאחותה חווה בראשון לציון, והחלה ליצור בובות בבית המלאכה המשותף של שתיהן. המעבר לארץ ישראל השפיע מאוד על פועלה כבובנאית - היא התמקדה ביצירת בובות קטנות יותר, והייתה יוצרת הבובות הראשונה בארץ שייצרה פריטים מחומרים רכים, כגון עיסת נייר. הבובות שיצרה תיארו בעיקר דמויות של מיעוטים בחברה הארצישראלית: חרדים, בדואים ואחרים ודמויות מהפולקלור החלוצי. היא נחשבה לאמנית משפיעה ביותר בתחום הבובנאות, והוגדרה בעיתונות התקופה כ"אמנית בעלת המספר הגדול ביותר של חקיינים".

סמואל הייתה חברה טובה של לאה גולדברג. שתי הנשים מצאו זו בזו הרבה מן המשותף; הן לא נישאו, וחווית הניתוק והגלות מבחירה הייתה משותפת לשתיהן. סמואל, בניגוד גמור לגולדברג, מעולם לא שלטה בעברית. על מנת לקרב את בובותיה של ידידתה לקהל הרחב ולהגדיל את קהל היעד שלה כתבה גולדברג ספר, שבו כיכבו בובותיה של סמואל: "בנים, בנות, בובות!" הספר יצא לאור ב-1968 ארבע שנים לאחר פטירתה של סמואל. כך נכנסה סמואל לקאנון התרבותי של ישראל, אף על פי שמעולם לא מצאה כאן את ביתה. בארכיון הציוני שמורים תצלומים המתעדים את פועלה.

דפי יומן - מפה, 2019
בעקבות: תמר קרון אבן, מורה ומחנכת (1917-1997)
אמנית: אתי (אתיקה) יפה
טכניקה: טכניקה מעורבת על קופסאות אור, 52x30.5 ס"מ, כל אחת.



תצלום באלבום המשפחתי הישן מתאר את אמי בתור תלמידה בכיתה א' בבית ספר חביב, בראשון לציון. מחנכת הכיתה: תמר קרון אבן. החיבור בן אמי למורתה, שנחשף באופן מקרי עם פרסום קול קורא לתערוכה על נשים יוצרות מציאות בראשון לציון, הוביל למסע מרגש בו התחקיתי אחר מקור התמונה, במהלכו, שוחחתי והתכתבתי עם פרופ' חרמונה סורק, בתה של תמר קרון אבן ונפגשתי עם הגב' נחמה נוימן, המצולמת בתמונה, אשר אצלה נמצא התצלום המקורי. בנוסף, תוקנה "טעות היסטורית": שם המחנכת ושנת הצילום המצוינים על גב התצלום היו שגויים. המחנכת הניצבת בצדו השמאלי של התצלום היא חיה שליטא ואילו תמר קרון אבן, העומדת מימין, הייתה אסיסטנטית שלה. השנה, שנת 1939 (ולא כפי שצוין באלבום המשפחות - 1941).

בדרכי ניכרו נשים נפלאות, חזקות, מיוחדות במינן, אשר תרמו ועדיין תורמות באהבה לחברה ולקהילה. הן שמחו לעזור וחלקו עמי זיכרונות ומידע. זו הייתה חוויה עוצמתית לצד היצירה עצמה. הרצון להנכיח את החוויה שעברתי הוליד את הרעיון לייצר דפי יומן. בחרתי לשלב דפים מתוך "יומן מסע", שנכתב-נחרט על גבי תצלום שטיח, המסמל את שורשי ואת המרקם האנושי והחם, שנוצר בעקבות הקשרים שנטוו, בנקודות המפגש בינינו.

ביומן מתואר סיפורן האישי של הנשים, ביחס לקהילה ולבית ספר חביב. בתהליך זה, חזרתי לאמי שוב ושוב. היה זה מפגש עמוק, הנובע מתוך שיתוף והקשבה לזיכרונות הילדות שלה בבית ספר חביב. מתוך הדברים שסופרו, זיהיתי את ההשפעות מהן הושפעה אמי, בילדותה ובבגרותה, כמו גם האנשים והערכים עליהם גדלה, ובאילו אפנים דרכה זו, השפיעה עלי ועל אחיותיי. הדיאלוג עם ביתה של תמר קרון אבן, הפגיש אותי עם הילדה הקטנה שבי ועם אמי, כילדה כאשה וכאם. וכן, חשף את דמותה של תמר קרון אבן, מורה ומנהלת בית הספר, אם אוהבת ותומכת, אישה דעתנית, ערכית, יוזמת ומתנדבת, אהובה על תלמידיה, אשר כולם היו שווים בעיניה. ואת אמי, יפה רודי חוואג'ה (מזרחי) תלמידתה, שלאורך חייה פעלה למען נשים ולהעצמתן, תוך תרומה לקהילה בה חיה, על אף חייה הקשים. אמנם נקודת הזינוק של כל אחת מהן הייתה שונה, אך מעשיהן בבגרותן מעידים כי נוצקו מחומרים של עוז הרוח, יצירת הטוב ואהבת האדם, אותם ינקו מבית הגידול הייחודי – בית ספר חביב בראשון לציון.

בקשתי לחקור אודות אישה אחת, מיוחדת במינה ומצאתי עולם ומלואו!

אולגה ודלקרואה , 2019
בעקבות אולגה בלקינד חנקין, מיילדת ופעילה לקידום ההתיישבות הציונית בפלשתינה (1852-1943)
אמנית: אביבית בלס ברנס
טכניקה: מדיה דיגיטלית מעורבת, 50x65 ס"מ (כל אחת).



אולגה בלקינגד חנקין, אשת העלייה הראשונה ומיילדת ידועה בראשית ההתיישבות הציונית, בתקופת היישוב העברי בארץ-ישראל. אולגה הייתה מקורבת לבתי נכבדים ערביים, ופעלה להצלחת ה"מפעל החנקיני" לרכישת קרקעות להתיישבות יהודית בארץ ישראל. עם פרוץ מלחמת העולם ב-1915 וגירוש היהודים מפלשתינה, בשנת 1917, גלו בני הזוג חנקין לתורכיה. התצלום שתפס את מבטי, מתאר את אולגה כשהיא נסובה עם חברותיה בדירתה, ככל הנראה, עם חזרתה ארצה מתורכיה, בסוף מלחמת העולם השנייה.

הציור **נשות אלג'יר במגוריהן** של הצייר הצרפתי דלקרואה, נעשה בשנת 1834, בעקבות מסעו של דלקרואה למרוקו ואלג'יר. הנשים המתוארות בציור, לבושות בהתאם לתלבושת המזרחית העשירה, שרויות בסצנה אופיינית לייצוג האישה הערבייה באמנות המערבית: נשים בתנוחות שונות של רביצה תוך כדי שהן משוחחות ביניהן, ומעשנות נרגילה. אחת מהן, מבודדת מהשאר, שרויה במצב של הרהור ומבטה פונה אלינו - הצופים.

המפגש החברתי על רקע השטיח האוריינטלי והאריחים הצבעוניים, המתוארים בציור של דלקרואה, מתכתב עם התצלום של אולגה וחברותיה: ארבע נשים משוחחות ביניהן, דמות אחת שחורה, השאר לבנות. אולגה נדמית כמבודדת מהחבורה ופונה אלינו - הצופים.

המשותף בין הציור והתצלום הוא מפגש בין נשים. עבורי, הוא מייצג את הקשר בין מזרח למערב, על רקע סיפורי נדודים והגירה. עבודתי משלבת את טכניקת הקולאז' המדגישה את נקודות המפגש, הפער הגס והקשה בין העולמות; מפגש הכולל שוני, עימות והסתגלות. באמצעות העבודה אני מעלה שאלות על הגירה, נדודים והגשמה עצמית של נשים אל מול מצבן האישי ומעמדן החברתי.

עלייה והגירה, 2019
אמנית: יבגניה נוביקובה
בעקבות: ד"ר שרה כהן-סגל, רופאה, מתמחה ברפואת נשים (תאריך ל' לא ידוע)
טכניקה: רישום על נייר



"עלייה" היא מילה יפה, מבטיחה, פותחת אופקים ואולם במהותה טמון המושג "הגירה" המקפל בתוכו את כל קשיי הדרך: להתחיל מחדש ולהסתגל לשפה חדשה, לסביבה, לתרבות ולחברה זרה בתכלית.

נקודת החיבור שלי לסיפורן של הנשים המייסדות בראשון לציון היא חוויות העלייה לישראל.

על אף שכמעט מאה שנים מפרידות ביני לבין הנשים החלוצות, אני מרגישה אליהן קירבה עמוקה.

ד"ר שרה כהן נולדה בעיירה ז'יטומר - רוסיה דאז ואוקרינה היום. בשנת 1929 היא עלתה ארצה עם משפחתה ושהתה בירושלים ולאחר מכן בגבעת עדה. כמה שנים לאחר מכן, הגיעה עם משפחתה לראשון לציון וקבעה את חייה במושבה הצעירה. עוד ברוסיה היא עבדה בתור רופאה ובארץ המשיכה בעבודתה ואף התמחתה ברפואת נשים. אלה כל הפרטים הידועים על ד"ר שרה כהן-סגל. לא נותר ולו תצלום אחד שלה, בארכיון העיר.

העבודה שלי מנהלת דיאלוג עם הרופאה הנוכחת-נעדרת בעזרת הרישום. בחרתי להוסיף את הפרטים החסרים בסיפור חייה באמצעות דימויים הקשורים לנוף ולסביבה. חשוב היה לי שלא לעבור גבול; לא להמציא עבורה חיים אחרים.

שאלתי את עצמי: איך נראה המקום שעזבה? מהו הנוף שניגלה לעיניה עם הגיעה לארץ ישראל? באילו כלים רפואיים השתמשה בעבודתה? לאן הופנה מבטה?

”הכובסות”, 2019

אמנית: לאה טופר

טכניקה: פחם על נייר, 75x110 ס"מ.



עבודתי היא מחווה לילדות, לנערות ולנשים העמלניות מתפוצת תימן. הנשים התימניות היהודיות, טרם העלייה הגדולה, הורחקו מהמרחב הציבורי בגיל צעיר. הן הודרו ממערכת החינוך, וכתוצאה מכך רובן לא ידעו קרוא וכתוב. הנשים הוגבלו לעבודות הקשורות בבית: גידול וטיפול בילדים, אחזקת הבית, ניקיון ובישול. נוסף על כך, הן פרנסו את משפחותיהן בעבודתן ככובסות וכעוזרות במשק הבית, לרוב בבתי "האשכנזים", אצל גבירות המושבה.

מנהיגה עם שמלה פרחונית וחיוך רחב, 2019
בעקבות: חנה לזין, ראשת העיר הראשונה של ראשון לציון (1897-1985)

אמנית: אנה פרומצ'נקו

טכניקה: אקריליק וספרי על בד, 160x200 ס"מ



בשנים האחרונות אני עוסקת בייצוגי נשים מובילות בהיסטוריה היהודית והישראלית. עבודתי, *האלופה הנעלמת* (2015), מתארת את דיוקנה של האלופה הראשונה בצה"ל, אורנה ברביבאי. בימים אלה אני עובדת על דמותה של דונה גרציה (1510-1569), הנחשבת ליהודייה המשפיעה בתקופתה.

אל סדרה זו מצטרפת דמותה של חנה לוין, ראשת העיר הראשונה של ראשון לציון; מנהיגה פוליטית עם אוריינטציה חברתית מובהקת. לוין העמידה בראש סדרי העדיפויות את נושא החינוך. היא הקימה את השירות הפסיכולוגי העירוני, פתחה מועדוני נוער ויזמה את מפעל ההזנה בראשון לציון, מתוך הנחה כי ילדים רבים אינם זוכים לארוחה מזינה ולכן פחות פנויים ללימודים.

ההשראה לדיוקן של חנה לוין היא תצלום היסטורי המתאר את לוין עם ראש הממשלה דאז, דוד בן גוריון. באקט חתרני, בן גוריון הוצא מן התמונה בעוד חנה לוין ממוקמת במרכז החלל, פעולה המייצרת נרטיב היסטוריוגרפי חדש של שושלת נשית בת קיימא. לוין מתוארת לבושה בשמלה פרחונית; אישה גדולת ממדים, שעה אסוף בהתאם לאופנה המקובלת באותם ימים. מוצאה הרוסי מתגלה במבנה פניה הרחב; פנים עם חיוך חם, מזמין ובוטח. שמלתה הפרחונית הופכת בדיוקן המצויר למוטיב מרכזי המשלב צורה סגורה ומתוחמת בחלק העליון, ההולכת ונפרמת בחלק התחתון. שולי השמלה מתחברים לאלמנט צמחי, המייצג את המחוזות הירוקים של ראשון לציון - פרדסים וגפנים.

יעל סונינו לוי ותמר שליט- אבני

ליפשה ז'מסון, יזמית ומעצבת אופנת עילית (1993-1905)

טכניקה: הצבה בת 4 פרטים: 1. (עליון מימין) רישום על תצלום מודפס על נייר צילום יפני, 35x25 ס"מ; 2. (עליון במרכז) מדיה מעורבת, הדפס ותצלום מודפס על נייר צילום יפני, 35x25 ס"מ; 3. (עליון משמאל) הדפס על תצלום מודפס על נייר צילום יפני, 35x25 ס"מ; 4. (תחתון) הדפס על בד 40x30 ס"מ.



מי את ליפשה ז'מסון?

החיפוש שלנו אחרי קווי מתאר לדמותה של ליפשה ז'מסון הוא חלק מסדרה העוסקת בדמויות נשים שחיו בתקופות שונות, בארץ ישראל. דרך היצירה רצינו לנעץ סיכה במרחב המקומי וההיסטורי, ולפרוש את הסיפור על נשים שלא היו בעמדות הכוח אבל הניעו את הגלגלים.

עבודה משולבת של שתי אמניות, כל שכן מתחומי מדיה שונים - צילום והדפס - מחייבת חיפוש של דרך נוספת; דרך עלומה, ההולכת לכיוונים שונים, תוך יצירת סינרגיה שתצדיק את המהלך. העניין שלנו נסוב סביב דמויות רב-רבדיות; נשים שיצרו מהפכות; שהובילו מהלכים ועסקו במספר תחומי עשייה; נשים שלא תמיד ניתן לצפות את הצעד הבא שלהן; נשים שהפכו והתהפכו. ככל שחיפשנו נדמה היה לנו שדמותה של ליפשה מופיעה ונמוגה, נעלמת וחוזרת לאורך השנים ובמקומות שונים על פני הגלובוס. כך גם אנחנו - נסחפות וחושפות אותה במהלך החיפוש אחר היצירה שלנו.

בתעודת סיום "בית הספר במושבה ראשון לציון" קיבלה ליפשה את הציון בינוני במקצוע התפירה. הערכה זו לא מנעה ממנה ללמוד אופנה בפריז ולהקים את סלון מיא - מלאכת יד אמנותית - ברחוב מונטיפיורי 24 בתל אביב, שהיה ככל הנראה סלון האופנה הראשון בארץ. במיא תפרו כובעים, שמלות ווילונות, ארגו כדי ריפוד ועבדו מול מעצבי פנים. הסלון היה מיזם פורץ דרך, אשר סיפק פרנסה לעולות חדשות ונשות מקצוע.

נשאלת השאלה: מדוע איננו מוזכר בספרי ימי האופנה המקומיים?

כאמניות ישראליות, נמשכנו למחשבה היצירתית הטמונה בהפקת בדים וטווית אריגים. התפעמנו מהאופן שבו שילבה השראה מערבית תוך כדי ניצול חומרי גלם מקומיים והופתענו מהמעברים שעשתה בחייה.

על מנת לממש את חזונה, ייבאה ליפשה חוטים מאלכסנדריה, קנתה צמר מהרועים הבדואים בנגב ונולים מדמשק וביצירת הדגמים הושפעה מהמודרניזם האירופאי. היא תבעה ואף ניצחה את המתפרה בקיבוץ יגור ש"גנבה" את עיצוביה (היא עצמה העתיקה דגמים מחברת קנול הגרמנית). ליפשה הלבשה בהנאה מרובה את נשות הקצינים הבריטים "בעלות הגוף החטוב ששילמו הון והבינו באופנה" בניגוד ל"נשים הארץ ישראליות שהיו קמצניות במחמאות ועומדות על המקח..." בשיא הצלחתה היא עזבה ונסעה עם בעלה הטרי לאלכסנדריה - שם נעצרה במעצר מנהלי על ידי הבריטים עד סוף מלחמת העולם השנייה.

סיפור חייה נפרש על פני יבשות ותחומים. כבר בילדותה נשלחה לבדה להבריאה ממחלה במצרים ומאז הפכה לאשת העולם: לומדת בלונדון ופריס, סוחרת באלכסנדריה ודמשק, פעילה ציונית באוסטרליה, ומסיימת את חייה במועצת העיר תל אביב, כיקירת העיר.

מה משך אותנו אל דמותה הנעה ממקום למקום בתוך מרקם של יזמות אופנה, מסחר ופוליטיקה?

הוקסמנו ממנה; ראינו בה דמות פמיניסטית, נאמנה להגשמה עצמית בתחומים מגוונים; נמשכנו לאומץ הלב ולרוח היזמות שבה והתקנאנו בקלות התנועה שלה במרחבי המזרח התיכון הישן.

הבד הישן מהווה מצע לעבודה, כאשר הבד והתכים התפורים בו, שימש את דינה, סבתה של תמר ובת גילה של ליפשה, בעת לימודי התפירה שלה בלונדון בשנת 1929. הבד משקף בצבעו הצהבהב לא רק את הזמן שחלף אלא גם את נדודי סופות החול המקומיות ומהווה כר למפת מסעותיה של ליפשה חסרת המנוחה.

החוטים הנפרמים או נארגים באריג משקפים גם הם דרכים ושבילי מפות ללא גבולות ברורים, כפי שהיה במזרח התיכון הישן בשלהי האימפריה העותומאנית ותחילת האימפריה הבריטית.

החיפוש אחר דמותה השתלב במדיות שבהן אנו עוסקות;

דמותה או שמא זו דמותנו? הוטבעה על המפה המקומית באמצעות צילום והדפס על בד. בטכניקות ההדפס, הגלופה מוטבעת בעזרת מכש ומשאירה את חותמה (כפי שעשו נשים כמו ליפשה) על ההיסטוריה המקומית. כמו כן הגלופה נשארת ומאפשרת שכפול, כפי שגזרה מאפשרת העתקה ויצירת סדרת פריטי לבוש, כובעים וכד. הצילום הדיגיטלי מאפשר לנו למתוח את גבולות הזמן והדמיון.

ליפשה לא השאירה אחריה צאצאים, בדי הטקסטיל בהם עסקה התכלו עם הזמן ולא מצאנו להם זכר. נותר לנו סיפור חייה ואופייה המרתק שעלו בפנינו מתוך ספרה, ומתוכו הטבענו את דמותה.

חוה סמואל, 2019

אמנית: ענת יצחקי

בעקבות: חוה סמואל, קרמיקאית (1904-1989)

טכניקה: שמן על בד, 70x50 ס"מ.



תצלום שחור לבן של חוה סמואל יושבת בסטודיו ואוחזת באחד מכדיה, לכד את תשומת ליבי. העשייה והיצירתיות העולים ממנו, ממלאים אותי בתחושות של הערכה כלפי היצרנות ומלאכת הכפיים שהיא מפגינה לאורך עשרות שנים של יצירה בתחומי הקדרות, הפיסול והציור.

שנתיים לאחר עלייתה ארצה בשנת 1932, הקימה חוה סמואל, בשיתוף עם פאולה אהרונסון את בית-המלאכה "כד וספל" בראשון-לציון. בשנת 1948 בית המלאכה עבר לרשותה הבלעדית של סמואל שהמשיכה לעסוק, בנוסף לקדרות, גם בפיסול, בייצור אריחים מעוטרים, בקרמיקה דקורטיבית-ארכיטקטונית, בציור וגרפיקה. היא הציגה תערוכות יחיד של ציור וקרמיקה; השתתפה בתערוכות קבוצתיות וזכתה בפרסים ראשונים בשלוש תערוכות. תוצרת "כד וספל" נמכרה בחנויות "יוצו" ו"משכית", ובחנויות נבחרות נוספות בארץ.

בקטלוג שהוצא ע"י מוזיאון ראשון לציון תועדו קטעים מיומנה:

"פותרים את התנור. פחדנו נורא, רוב הדברים מהתערובת החדשה. בסדר.

כל הקערות הגדולות והכדים הגדולים שלמים. מתחילים תכף לשים זיגוג ולצייר.

ארוך [הצייר אריה ארוך - נ.פ.] רצה לעזור אבל אין לו ניסיון וזה הולך לאט.

עובדים עד מאוחר בלילה."

בעבודתי ניסיתי להעביר את המוטיב היצרני המתקשר אל המפעל האישי של חוה סמואל, באמצעות

תיאור של מדפים עמוסי כלים. הדימויים המאכלסים את הציור לקוחים מתוך עבודותיה, כפי שמתועדים

בתצלומי הארכיון. החיות והדמויות השונות המעטרות את הכלים, "יוצאות לשוטט" בין העבודות, ממש

כמו מחשבות.

מעבר לתקרת הזכוכית, 2019

בעקבות: ד"ר אלכסנדרה בלקינד, רופאה ויועצת משפטית רפואית (1870-1943)

אמנית: עיינה פרידמן

טכניקה: טכניקה מעורבת עם קופסת עץ, 63x63x63 ס"מ.



כיצד מסכמים חיים שלמים, יוצאי דופן של אישה בשלהי המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20,

בייצוג ויזואלי אחד, שיאפיין את הישגיה ואישיותה?

בהיותי מוקפת רופאים, החיים את מצוקתם של החולים, וחולקים דיונים והתייעצויות לגביהם בארוחות המשפחתיות, הטמעתי את הפן הייחודי והקשה של מקצוע זה.

קורות חייה של ד"ר אלכסנדרה בלקינד (1870-1943), רופאה, מורה, ציונית - אישה משכמה ומעלה - הרשימו אותי ומטבע הדברים הזכירו לי את דודתי ז"ל, ד"ר שטארק ולריה.

ולריה הייתה רופאת נשים שנאבקה בדעות קדומות ובסטריאוטיפים מגדריים

. ממש כד"ר בלקינד, היא השלימה את חוק לימודי הרפואה בבודפשט, עבדה כרופאה במחנה הריכוז ברגן בלזן, שרדה את השואה ועבדה בארץ כרופאה, תוך קבלת חולים מיעוטי יכולת, ללא תשלום.

במשפט הגירושין מבעלה, שלא יכול היה להשלים עם העובדה כי אינה מקדישה זמן למטלות נשיות כבישול ותפירה, טען בפני השופט: "מעולם לא תפרה ולו כפתור שניתק מבגד".... דודתי ענתה בחמת זעם כי בזמן הדרוש לתפירת כפתור, היא מסיימת לתפור בטן לאחר ניתוח קיסרי. מאחר ובראשית המאה ה-20 לא היה בית ספר לרפואה בפלשתינה, נסעה ד"ר בלקינד לז'נבה שבשוויץ. בשנת 1904 סיימה בהצטיינות את חוק לימודיה, ונסעה לפריס, להתמחות ברפואת נשים וילדים. על אף שיכולותיה וכשרונה היו יוצאי דופן, ואף הוצע לה להישאר לעבוד בפריס, שבה ד"ר בלקינד לפלשתינה. בשנת 1906 החלה לעבוד כרופאה בבית החולים "שערי ציון" ביפו, ובד בבד שימשה כיועצת רפואית משפטית.

ד"ר בלקינד הייתה אישה פורצת דרך בתחום רפואת המיילדות ומחלות נשים, ובתוך כך:

-פעלה לקידום הסברה והעלאת המודעות בתחום הרפואה המונעת, במיוחד בכל הקשור לשלבי הלידה, למניעת זיהומים ומוות;

-התריאה בפני מקבלי ההחלטות על מיילדות בלתי מוסמכות שגרמו לנזקים וסיכנו את חיי היולדות.

כתוצאה מכך עברו ללידות בעזרת מיילדות מוסמכות בלבד (אחת מהן הייתה סוניה, אחותה של ד"ר בלקינד);

-התמחתה בתפירה ואיחוי קרעים לאחר לידה.

עם פרוץ מגפת הכולרה ובהמשך טיפוס הבהרות, ד"ר בלקינד עשתה לילות כימים בטיפול וסיוע לחולים, תוך סיכון בריאותה וחייה. כמי שראתה בעבודתה ייעוד ושליחות, היא חיה חיי צניעות מופלגים, חילקה והותירה את רכושה לנזקקים, טיפלה ועבדה ללא ליאות שנים רבות ורצופות כחלוצת הרפואה בארץ.



מראה כללי של החלל



מראה כללי של החלל

חלק שני של הפרויקט: הדימויים במרחב הציבורי: פארק שקמה בראשון לציון.



